

Yaşar Kemal edebiyatının temellerine doğru

Barry Charles Tharaud "Çukurova" ile Yaşar Kemal'in beş erken dönem romanı üzerinden farklı bir okumaya girişiyor. Usta yazarın, edebi yakınlığı sıklıkla vurgulanan Homeros'la bağları, eserlerindeki felsefi katmanlar, kullandığı edebi teknikler ve dünyanın kültür coğrafyasına yayılmış zihnine vurgu yapma arayışı Tharaud'un çalışması. Üstelik kitaba konu olan romanların, Yaşar Kemal'in yaşamıyla bağları da gündeme geliyor...

ERAY AK

erayak@cumhuriyet.com.tr

Çok da uzun sayılmayacak bir süre önce, 2015'te aramızdan ayrılan Yaşar Kemal'in, sadece Türkiye sınırlarıyla kalmayıp dünyayı dolaşmaya çıktığı, usta yazar hayatı boyunca de biliniyordu elbette ama ölümünden sonra birçok ülkenin pek çok ünlü yazarından, düşünüründen, devlet başkanından ve sanatçılarından taziyeler gelip, ondan sadece övgüyle değil derin bir saygıyla da bahsedilince durum daha net anlaşılabilir sanıyorum. Kemal Sadık Göğceli'nin Yaşar Kemal olarak sonlanan yaşamı, sadece bir usta yazarın dünyaya veda edişi anlamını taşımıyordu bu anlamda. Hâliyle dünyaya nüfusunun bir eksilmesi anlamına da gelmiyordu. Yaşar Kemal'in ölümü demek dünyanın konuştuğu dünyalar yaratan bir ustanın ölü müydü. Neyse ki ardında bıraktığı ciltler dolusu kitabı, biz geride kalanlara hâlâ meşgale alanları açıyor, üzerine düşünecek yeni keşif haritaları çıkarıyor.

Çünkü Yaşar Kemal'in yazdıklarıyla dardına yandığı; her büyük edebiyatçının, her büyük edebiyat eseriyle peşine düştüğü malzemeyle aynıdır: İnsan... Mesele, bunu kendi dünyasından yola çıkıp tüm dünyanın anlayacağı ve özgün bir üslupla yazmayı ki Yaşar Kemal ismi anıldığında duyduğumuz "yerelden evrensele uzanmak" tabiri de tam olarak böyle bir durumu imler. "Yerelden evrensele"; evet belki fazlaıyla klişe ama bazen klişeler iyidir ve Yaşar Kemal adıyla anılan bu kullanım, tam olarak usta yazarın yaptığını, daha doğrusu tüm dünyaya bu işin nasıl yapılacağını öğrettiğini gösterir.

Hem kendi dünyanı tüm benliğine sindirecek hem de diğer kültürlerin ayak izlerini takip edeceksin...

Yaşar Kemal'in, edebiyatıyla yapıp öğrettiği buydu ve tam da bu nedenle edebiyat ve insanlık bir adım attıkça Yaşar Kemal'in yazdıkları yeniden kendini doğruracak, üzerine yeniden düşünmeler

çıkacak, bu düşünenlerden de yeni verimler, araştırmalar doğacak.

"ERKEN DÖNEM" ROMANLARI

Bunlardan biri geçenlerde okur karşısına çıktı; Barry Charles Tharaud'un Çukurova'sı. Kitabın altbaşlığı ise "Yaşar Kemal Edebiyatının Temelleri." Uzun yıllar Türkiye'de de görev yapmış Amerikalı profesör Tharaud, Çukurova'da, Yaşar Kemal edebiyatının hangi köklere yaslanıp nerelere uzandığını hem yurtdışından hem de bu topraklardan çıkmış kültürel bağlar eşliğinde tartmaya çalışıyor. Ancak her şeyden önce bir arayışın kitabı Çukurova. Yaşar Kemal edebiyatının sınırlarına dair bir akıl yürütme denemesi. Dahası onu, sadece kendi edebiyatına ve diline kattıkları bağlamında değil, farklı kültürlerle kattıklarıyla da okuma arzusunun bir yansıması. Tam da bu nedenle her şeyin başına dönüyor Tharaud ve Yaşar Kemal'in "erken dönem" diye nitelenebilecek beş romanının kapılarını aralamaya girişiyor: İnce Memed 1, Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu ve İnce Memed 2 romanları, kitabın arayış merkezini meydana getiriyor ve Çukurova öyle bir girişim hâlini alıyor ki bu yazdıkları bağlamında Yaşar Kemal'in yaşamını da bünyesine alarak kapsamını genişletiyor.

Tharaud ayrıca sık sık güncel siyasetin duraklarına ve bugünkü dünya siyasi zemininin büyük oranda oluşmasını sağlayan dönemlere de uzanıyor. Özellikle Soğuk Savaş yılları ve bu yıllarda yürütülen Amerikan siyasetinin Türkiye'ye etkisi bağlamında önemli çerçeveler de açılıyor çalışmaya ancak Tharaud'un ulaşmak istediği nihai amaç bu değil. "Günümüz Türkiye'si veya ABD'sinin siyasal ve kültürel manzarasına [Yaşar Kemal'i] koymanın" öncül amaçları arasında olmadığını yazarın kendisi de belirtiyor zaten ancak yazarın güne, güncele dair çıkmaları, Yaşar Kemal'in yazımın hemen başında da belirtildiği ve her yenilikle tekrar tartışabileceğini gösterdiği gibi kitabın da edebiyattan siyasete, sosyolojiye dek uzayan geniş penceresini gözler önüne seriyor.

Barry Charles Tharaud, çalışmasıyla yapmak istediklerini ise şöyle açıklıyor: "Birincisi, Türk okuyucuya Yaşar

Kemal'in yaşamı ve eserleri hakkında dengeli ve ideolojik olarak tarafsız bir değerlendirme arz etmek; ikincisi, Yaşar Kemal'in İngilizce dışındaki dillere çevrilmiş eserlerini okumuş olan Avrupalı ve diğer okuyuculara daha sistematik ve derinlikli bir görüş sunmak; üçüncü ve en önemlisi ise Yaşar Kemal'in politik ve kültürel koşullardan dolayı günümüzde hak ettiğinden daha az tanındığı İngilizce konuşan dünyaya onun yaşamı ve erken dönem eserleri hakkında genel bir giriş ve değerlendirme takdim etmek."

BİR TEMEL YARATMA İSTEĞİ

Tharaud, bu amaçlarıyla yola çıkarak yönünü Yaşar Kemal'in yaşamına ve edebiyatına, yazıyla tanıştığı dönemlere çeviriyor ilkin. Bu dönemden okura yansıyan en çarpıcı tespitler yazarın yaşantısından bazı parçaların eserlerine de yansıdığı... Bu parçalar, Yaşar Kemal hakkında yazılmış diğer kaynaklardan karşılaştırılarak ortaya koyuluyor. Ancak yaşam ve yazı arasında birebir benzerlikler bulunuyorsa da kurmacanın dünyasına kendi bü-yüsüyle var oluyor gerçekler. Tharaud da

Yaşar Kemal

bunu vurguluyor Yaşar Kemal'in eserleri ve yaşadıkları arasında bulunduğu koşullardan bahsederken. "Yaşar Kemal, eserlerinin, kendi hayatının bir kopyası değil, hayatında yer alan olay ve insanların hayal gücüyle yeniden yarattığı, yeniden yapılandırıldığı ve dönüştürdüğü sanat yapıtları olduğunu," söylüyor ve "yazarın başlı başına aracının bu olmadığını" da belirtiyor.

Yaşam merkeziyle okura kapılarını açan Tharaud, ardından, ele aldığı beş romanın dilinden Yaşar Kemal'in kullandığı tekniklere kadar irdeleme aşamasına geçiyor. Fakat yaşam ve eser arasındaki geçiş asla keskin değil... Ashında hiçbir bölüm arasında keskin ayrımlar yok. Tharaud yaşamı, eseri, dili, yankısı, esinleri ve kaynaklarıyla bütünlüklü, bütünlüklü olduğu kadar da derinlikli bir Yaşar Kemal resmi çiziyor kitabında. Yaşar Kemal'in edebi akrabası olarak nitelenen Homeros'un biçim ve biçem olarak ona nasıl etki ettiğinden, Yaşar Kemal'in bu etkiyi nasıl kendine has bir üslupla yeniden doğurduğuna, Türkçeye ne zenginlikte bir dil varlığına kazandırdığından Fransız varoluşçularıyla etkileşimlerine, dahası da bunu da kendi dünyasında yeniden nasıl kurduğuna dek uzanıyor Tharaud'un çalışmasının kolları.

Bu anlamda tüm içeriğiyle temel bir Yaşar Kemal kitabı Çukurova. Üstelik yazarın akademik jargondan olabildiğince uzak kalması, meselelere zaman zaman güncel sorunların açmazlarını sokması, usta yazarın yaşamına da kapı aralayıp selam vermesi; kitabı sadece Yaşar Kemal üzerine çalışanlar için değil Yaşar Kemal'i okuyan herkes için ilgi çekerek hâle getiriyor. Bir temel, bir okuma odağı, bir yola çıkış noktası yaratmak istediği Çukurova ile araştırmacının ve Tharaud kitap boyunca ele aldıkları, Yaşar Kemal ve romancılığın bakışı, onlar içinde arayıp bulduklarıyla pek çok şey öğretiyor. Öncesinde okuduğumuz romanlara tekrar geri dönme isteği uyandırıyor. Hepsinden önemlisi usta yazarla aynı dili konuşabildiğimiz için şanslı hissettiriyor. ■

Çukurova-Yaşar Kemal Edebiyatının Temelleri / Barry Charles Tharaud / Çeviren: Tahsin Çulhaoğlu / Yapı Kredi Yayınları / 480 s.